

БОНДАРЕНКО Ольга

*доцент кафедри цивільного, трудового права та права соціального
забезпечення факультету №4 Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ДОГОВОРУ ПРО НАМІРИ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Нормами чинного цивільного законодавства України закріплено цілу низку договорів, які покликані регулювати правовідносини, що виникають між сторонами, встановлювати зобов'язання та відповідальність за їх невиконання. Однак, коли мова йде про такий правочин як договір про наміри, то цивільне законодавство обмежилось встановленням можливості укладення такого договору, однак жодним чином не визначає умови, які він повинен містити. У зв'язку із цим, на практиці з такими договорами виникає ціла низка проблем в правозастосуванні.

Так, згадування договору (протоколу) про наміри зустрічається у чинному ЦК України у ч. 4 ст. 635, в якій вказано, що договір про наміри (протокол про наміри тощо), якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не вважається попереднім договором [1]. Однак, з огляду на вказане договір (протокол) про наміри є радше «фантомом» цивільного законодавства ніж дієвим засобом регламентації цивільних правовідносин, з огляду на наступне. По-перше, норми цивільного законодавства України, не містять ані легального визначення договору (протоколу) про наміри, ані переліку умов, які повинен містити вказаний договір. Варто зазначити, що законодавець, під час формулювання даної правової норми обмежився лише зауваженням про те, що договір (протокол) про наміри «...якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не вважається попереднім договором...». Однак, питання, що саме слід вважати вказаним «...волевиявленням сторін...» залишається відкритим і на сьогодні.

Внаслідок логічного та системного аналізу норм чинного ЦК України, можна прийти до висновку про те, що договір (протокол) про наміри має подібну природу до попереднього договору, якому до речі присвячено цілих три частини ст. 635 ЦК України. Однак, особливістю і однією з найголовніших проблем договору (протоколу) про наміри є те, що він не обов'язково породжує для сторін зобов'язання в майбутньому укласти основний договір, що в свою чергу призводить до того, що одна сторона користуючись необізнаністю іншої сторони, шляхом введення в оману, укладає договір, називаючи його протоколом про наміри, встановлює норми про забезпечення його виконання, а від виконання договору про наміри в подальшому відмовляється. Варто також зазначити, що невиконання договору (протоколу) про наміри, не тягне жодних юридичних

наслідків, і охороняється виключно на рівні норм моралі. По-друге, внаслідок відсутності регламентації, легального визначення і обов'язкових умов даного договору, на практиці виникають ситуації, коли неможливо розмежувати договір (протокол) про наміри та попередній договір.

Відповідно до ч. 1 ст. ст. 635 ЦК України, попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір у майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором [1]. Саме через те, що законодавцем не визначено, що саме мається на увазі під формулюванням «...волевиявлення сторін...», мають місце випадки коли особи, укладаючи по суті попередній договір, тобто встановлюючи строк укладення основного договору та умови на яких він повинен бути укладений, називають його протоколом про наміри. При цьому, вирішуючи спори, що виникають із правовідносин щодо укладення таких договорів, суди першої інстанції вказують, що для того, щоб договір, який має назву протокол про наміри вважався попереднім договором, він повинен містити конкретну вказівку на це у тексті договору, що і є в їх розумінні «...волевиявленням сторін...». На нашу думку, такий підхід є помилковим, а тлумачення умов договору необхідно здійснювати виходячи із сукупності всіх його положень.

Відповідно до частини першої статті 637 ЦК України тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 ЦК України. У частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України визначаються загальні способи, що застосовуватимуться при тлумаченні, які втілюються в трьох рівнях тлумачення. Перший рівень тлумачення здійснюється за допомогою однакових для всього змісту правочину значень слів і понять, а також загальноприйнятих у відповідній сфері відносин значення термінів. Другим рівнем тлумачення (у разі, якщо за першого підходу не вдалося витлумачити зміст правочину) є порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, а також з намірами сторін, які вони виражали при вчиненні правочину, а також з чого вони виходили при його виконанні. Третім рівнем тлумачення є врахування: (а) мети правочину, (б) змісту попередніх переговорів, (в) усталеної практики відносин між сторонами (якщо сторони перебували раніш в правовідносинах між собою), (г) звичаїв ділового обороту; (г) подальшої поведінки сторін; (д) тексту типового договору; (е) інших обставин, що мають істотне значення [2].

Вказану позицію, щодо тлумачення умов спірного договору про наміри і встановлення волевиявлення сторони щодо надання йому сили попереднього договору підтримано Верховним Судом, який вказав, що «...при укладенні попереднього договору необхідно погодження всіх його істотних умов, до яких належать всі істотні умови основного договору, оскільки відсутність хоча б однієї з істотних умов майбутнього договору виключає можливість кваліфікувати відносини між сторонами як договірні. Угоди про наміри, протоколи про наміри, меморандуми тощо не є договорами і не породжують зобов'язання укласти в майбутньому основний договір. Тобто різниця між попереднім договором та угодою сторін про наміри полягає в тому, що угода про наміри, на відміну від попереднього договору, фактично не породжує для сторін ніяких правових наслідків...» [3]. Таким чином, під час встановлення виду

спірною угодою та наявності в ньому волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, в першу чергу варто виходити із системного тлумачення змісту всіх його положень.

Отже, можна відзначити, що договір (протокол) про наміри не повинен містити жодних істотних умов, які притаманні певному виду договору, а просто повинен висловлювати наміри сторін щодо можливості укладення основного договору в майбутньому, предмет якого має бути неконкретизований і визначений тільки родовими ознаками. Також слід відзначити, що договір (протокол) про наміри не має, ані чітко визначеної форми та змісту, ані конкретного призначення та сфери застосування, що дає можливість за допомогою такої нормативної форми визначити у подальшому наміри сторін співпрацювати без значної деталізації прав і обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 04.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду по справі № 753/11000/14-ц від 18.04.2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73500675>.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду по справі № 910/12018/17 від 26.06.2018 року URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75081755>

БОСА Ірина

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИЗУЮЧІ ОЗНАКИ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах реформаційного сьогодення, триваючих євроінтеграційних процесів всіх без виключення інституцій в Україні, сфера надання професійної правничої допомоги також зазнала певних змін, що проявляється в перерозподілі ролі між правовими інститутами, які функціонально покликані здійснювати реалізацію функцій держави щодо захисту конституційно гарантованих прав і свобод людини й громадянина. Адвокатура, виступаючи одним із складових елементів системи правосуддя, потребує нагального застосування реформаційних заходів, покликаних забезпечити дотримання гарантій адвокатської діяльності з боку державних інституцій.

Відповідно нормі статті 5 «Адвокатура і держава» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI, адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [1].